

Ochrona dziedzictwa kulturowego

Dłubniańskiego Parku Krajobrazowego

Diagnoza stanu
i propozycje ochrony

oprac. mgr Piotr Rochowski

Ilustracja: Napoleon Orda, Wysocice, Gubernia Kielecka, w: *Album
widoków Polski (...)*. Warszawa, 1873-1883.

Źródło: Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa, dost. 2014.06.09.

Charakterystyka ogólna

1. **Uwarunkowania:** dogodne warunki dla rozwoju rolnictwa oraz bezpośrednia bliskość stołecznego Krakowa.
2. **Intensywny rozwój osadnictwa w czasach prehistorycznych** (478 stan. arch. wg AZP).
3. **Wczesne osadnictwo w czasach historycznych:** grodziska w Zagórowej i Damicach (VIII-IX w.), Wysocice 1186 r. (?), Dłubnia 1198 r.
4. **Gęsta sieć osadnicza w czasach współczesnych** (37 miejscowości).
5. **Duży i urozmaicony zasób dóbr kultury materialnej** (349 obiektów w 16 kategoriach, 22 zespoły architektoniczne).
6. **Koncentracja dóbr kultury w Imbramowicach** (43) i Iwanowicach (30).
7. **Najstarsze obiekty:** kościoły w Wysocicach (XII/XIII w.), w Sieciechowicach (1312 r.) i w Raciborowicach (1460-1476).

Ilustracja: fragment Mapy sztabowej Zachodniej Rosji, ark. XXX 6, 1914 r.
Źródło: projekt Mapster, <http://igrek.amzp.pl/1762803>; dost. 2014.06.09

Zestawienie ilościowe obiektów zweryfikowanych w terenie

137 domów wiejskich (115 drewn.)

8 zespołów architektury sakralnej

10 zespołów dworskich i pałacowych

68 krzyży

43 kapliczki

11 młynów

Zabytki o znaczeniu krajowym i regionalnym

Wysocice, kościół św. Mikołaja (XII/XIIIw.)

Glanów, dwór Nováków (1786)

Imbramowice, klasztor Norbertanek (1732-36)

Michałowice, dwór Dąbrowskich (1892-1897)

Młodziejowice, młyn (1936)

Raciborowice, kościół św. Małgorzaty (1460-76)

Ściborzycy, dwór Popielów (po 1873)

Wilczkowice, młyn (1907)

Zdjęcia dworów w Michałowicach i Ściborzycach: **M. Raińska, Dwory Małopolski w fotografii archiwalnej. Wyd. Graf_ika, Warszawa 2013**

Wybrane problemy

1. Zanik obiektów dawnego budownictwa ludowego i przerwanie ciągłości lokalnej tradycji budowlanej.
2. Brak pełnego rozpoznania aktualnego stanu zasobów kultury materialnej oraz brak nowoczesnego systemu zarządzania tym zasobem.
3. Wypieranie wartości związanych z kulturą duchową i niematerialną tradycją regionu przez wzorce kultury masowej.

Dotychczasowa ochrona

1. Rejestr zabytków (20 wpisów).
2. Ustalenia studiów uwarunkowań i mpzp.
3. Gminne ewidencje zabytków i programy opieki nad zabytkami.
4. Aktywność społeczna w zakresie ochrony dóbr kultury.

Koncepcja ochrony

Podstawowe założenia

1. Położenie szczególnego nacisku na ochronę dóbr kultury o znaczeniu lokalnym.
2. Współpraca samorządów i ZPKWM w tworzeniu spójnej koncepcji ochrony krajobrazu kulturowego doliny Dłubni.
3. Optymalne wykorzystanie istniejących narzędzi ochrony.
4. Wykorzystanie energii społecznej dla zwiększenia skuteczności ochrony dóbr kultury.

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK

Priorytet:

Zachowanie elementów miejscowej tradycji budowlanej

Proponowane działania

1. **Dokumentowanie** oraz bieżący monitoring stanu obiektów budownictwa ludowego.
2. **Zabezpieczenie** opuszczonych lub nieużytkowanych zabytków budownictwa ludowego.
3. **Przywrócenie użytkowania** lub adaptacja wybranych obiektów w ramach nowych funkcji.
4. **Wsparcie dla właścicieli** starych domów (doradztwo techniczne i finansowe).
5. **Kreowanie zainteresowania** społecznego dla idei zachowania budynków tradycyjnego budownictwa.

Glanów nr 84, fot. Krameko

Żarnowica nr 16, fot. Krameko

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK

Priorytet:

Zachowanie elementów miejscowej tradycji budowlanej

**Rozwiązanie przykładowe: *Gmina Cedry Wielkie na Żuławach (woj. pomorskie),
projekt Zabytkom na ratunek:***

1. Powołanie gminnego Pogotowia Konserwatorskiego.
2. Konsultacje eksperckie dla właścicieli starych budynków.
3. Poradnik dobrych praktyk *Jak ratować żuławskie zabytki*.
4. Źródło finansowania projektu:
Mechanizm Finansowy EOG, Norweski Mechanizm Finansowy.

Źródło: Strona internetowa projektu *Zabytkom na ratunek*,
<http://www.cedry-wielkie.pl/index.php>

Zabytkom na ratunek – Gmina Cedry Wielkie

aktualności
informacja o projekcie
dobre praktyki ochrony zabytków
zapytaj eksperta
ankieta
polecane strony
książka "Jak ratować żuławskie zabytki"

**POGOTOWIE
KONSERWATORSKIE**

Gmina Cedry Wielkie

Zabytkom na ratunek

Projekt „Zabytkom na ratunek” jest wsparciem systemu ochrony zabytków na Żuławach, w Gminie Cedry Wielkie, poprzez nowy, innowacyjny sposób partnerskiej współpracy. Celem projektu jest wypracowanie dobrych praktyk ochrony żuławskich zabytków. Służyć temu będzie powołany interdyscyplinarny zespół ekspertów – konsultacyjne Pogotowie Konserwatorskie. Wykorzystana zostanie wiedza ekspertów: z Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej w Gdańsku oraz z Niemiec, dzięki współpracy z Verein für Europäische Städte-Partnerschaften Hennef e.V. Dokonany zostanie transfer wiedzy od naukowców, praktyków i specjalistów do właścicieli obiektów zabytkowych, samorządowców, regionalistów, liderów organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego, nauczycieli oraz turystów i odwiedzających Żuławy. Podczas terenowych konsultacji, wizyty studyjne, popularyzatorskiej konferencji, z wykorzystaniem badań ankietowych zostaną wypracowane trwałe narzędzia wsparcia systemu ochrony zabytków na Żuławach (i nie tylko) w postaci strony internetowej zawierającej wyniki działań projektowych oraz książki-poradnika „Jak ratować żuławskie zabytki”. W okresie trwania projektu czynne będzie internetowe forum wymiany doświadczeń, gdzie on-line będzie można uzyskać odpowiedzi na specjalistyczne problemy z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego na Żuławach.

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK

Priorytet:

Zachowanie elementów miejscowej tradycji budowlanej

**Rozwiązanie przykładowe: Konkurs na
Najlepiej Zachowany Zabytek Wiejskiego
Budownictwa Drewnianego w Województwie
Podlaskim**

Źródło: strona internetowa Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu,
<http://www.muzeumrolnictwa.pl>

1. W 2014 roku X edycja Konkursu.
2. Organizatorzy: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu.
3. I nagroda – 6 000 zł., trzy II nagrody po 3.000 zł., pięć III nagród po 1.500 zł. oraz dziesięć wyróżnień po 500 zł.
4. W edycji IX (2013) oceniono 36 obiektów zgłoszonych przez 14 gmin.

Zachowanie zespołów młynów w dolinie Dłubni

Proponowane działania

1. **Sporządzenie dokumentacji** konserwatorskiej młynów oraz ich wyposażenia.
2. Sporządzenie dokumentacji oraz ekspertyzy technicznej urządzeń hydrotechnicznych towarzyszących młynom.
3. **Zgromadzenie źródeł historycznych** dokumentujących historię młynów i młynarstwa w dolinie Dłubni.
4. **Ustalenie funkcji docelowych** młynów i budynków towarzyszących.
5. Wykonanie ekspertyzy technicznej i finansowej określającej możliwość rekonstrukcji kół wodnych.
6. Przeprowadzenie badań terenowych w miejscach lokalizacji nieistniejących młynów.
7. Uruchomienie ekspozycji poświęconej młynom i młynarstwu w dolinie Dłubni.
8. Opracowanie spójnej koncepcji udostępnienia turystycznego i edukacyjnego młynów i ich otoczenia.

Młyny w dolinie Dłubni: szczegóły techniczne i wnętrza

Wilczkowie, fragment wału napędowego

Wilczkowie, koło młyńskie

Wilczkowie, fragmenty turbiny

Wysocice, koło pałeczne

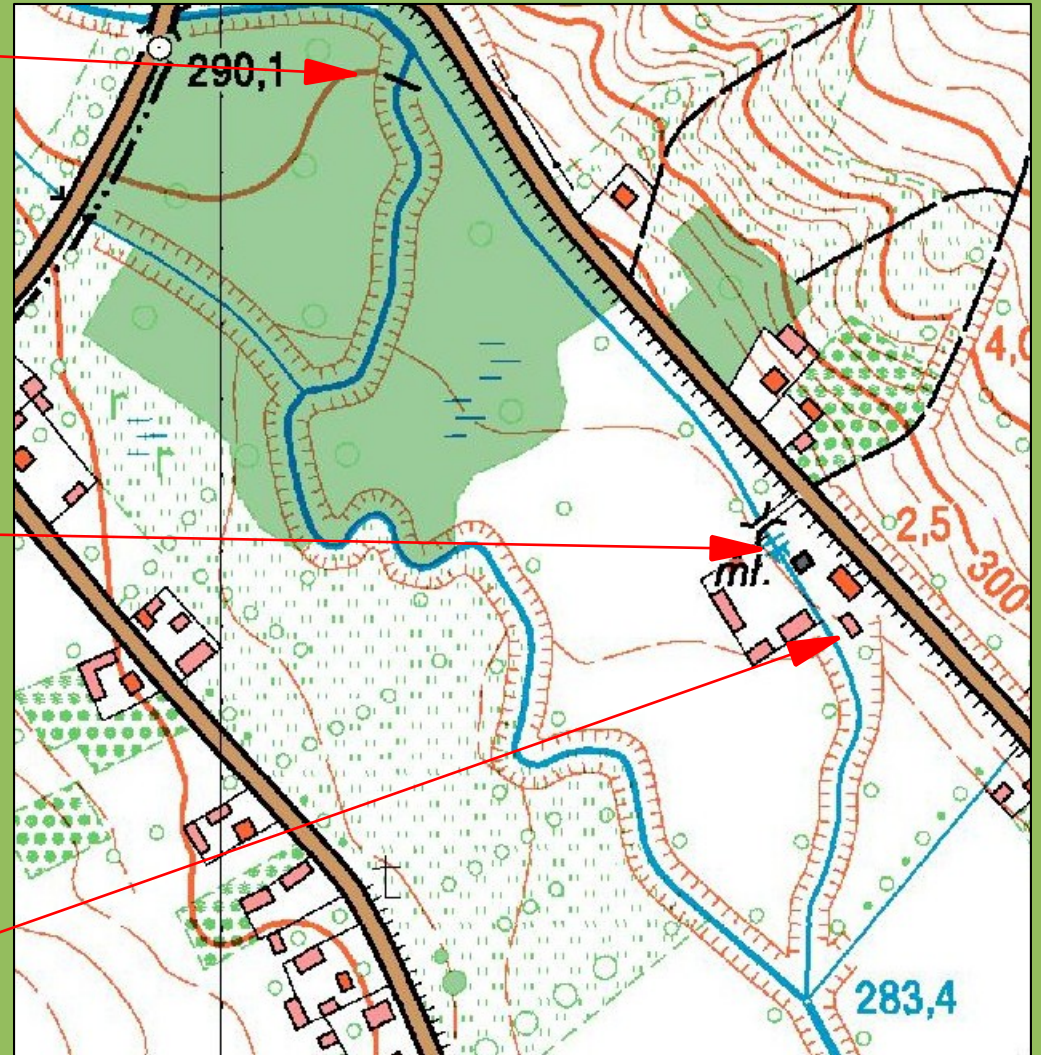

Wilczkowie, piętro z mlewnikami

Młodziejowice, fragment układu transmisyjnego

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK
Młyny w dolinie Dłubni
Grzegorzewice Wielkie (ok. 1940r.)

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK

Priorytet:

Zachowanie zespołów młynów w dolinie Dłubni

Rozwiązanie przykładowe: Muzeum Młynarstwa w Jaraczu (woj. wielkopolskie)

MUZEUM MŁYNARSTWA W JARACZU

Festyn Młynarski

15 września 2013
godz. 11.00 – 17.00

W PROGRAMIE:

- II Spotkanie Miłośników Wiatraków i Młynów Wodnych
- pokazy pracy maszyn rolniczych
- występy grup folklorystycznych
- uruchomienie wiatraka
- zajęcia edukacyjne
- gry i zabawy dla dzieci
- kiermasz rękodzieła

Źródło: <http://www.muzeum-szreniawa.pl>

Wykorzystanie możliwości gminnych ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami

Proponowane działania

1. Gminna ewidencja zabytków jako kompletna i baza danych o zasobach dziedzictwa kulturowego, powiązana z gminnym systemem informacji przestrzennej.
2. Podniesienie rangi gminnych programów opieki nad zabytkami do poziomu pełnoprawnych dokumentów planistycznych.
3. Współpraca samorządów i ZPKWM przy aktualizacji, uzupełnianiu i rozwijaniu gminnych ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami.

SPIS OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH WPISANYCH DO EWIDENCJI

(wg Zabytki architektury i budownictwa w Polsce - woj.
krakowskie. Warszawa 1995 r.)

GMINA IWANOWICE

BISKUPICE

1. Kaplica obok domu nr 74, drewn., ok. 1930.
2. Zagroda nr 62, wł. Andrzej Morek:
3. Dom nr 10, wł. Jacek Małysa, drewn., 1914.
4. Dom nr 39, wł. Zofia Herim, mur., ok. 1930.
5. Dom nr 71, wł. Emilia Marczyk, drewn., k. XIX.

CELINY

6. Dom nr 30, wł. Stefan Morek, drewn., 1922-1923.
7. Dom nr 71, wł. Józefa Morton, mur., ok. 1932.
8. Dom nr 120, wł. Eugeniusz Wójcik, drewn., 1926.
9. Dom nr 125, wł. Józef Soczówka, mur., ok. 1925.

DAMICE

10. Dom nr 56, wł. Jan Stolarski, mur., pocz. XX, zmiana pokrycia dachu ok. 1987.

DOMIARKI

11. Leśniczówka, drewn., pocz. XX.

GRZEGORZOWICE MAŁE

12. Zagroda nr 6, wł. Emilia Grabowska:
 - a) dom, drewn., 1900,
 - b) obora, drewn., ok. 1900.

Źródło: miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sołectw Gminy Iwanowice

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK

Priorytet:

Optymalne wykorzystanie możliwości gminnych ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami

Rozwiązanie przykładowe: **Gminna Tomice**
(woj. małopolskie, pow. wadowicki), gminna
ewidencja zabytków

Gmina Tomice
gminna ewidencja zabytków

Strona głównaTomiceLgotaRadoczaWitanowiceWoźnikiZygodowice

Gminna Ewidencja Zabytków

Ewidencja zabytków jest efektem porozumienia zawartego pomiędzy gminą Tomice a Wydziałem Inżynierii Środowiska i Geodezji Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie o współpracy w zakresie opracowania systemu informacji przestrzennej i wdrożenia systemu w strukturę sieci Urzędu Gminy Tomice.

Gminna Ewidencja Zabytków jest integralną częścią systemu informacji o terenie stworzonego dla gminy Tomice, który zawiera:

- ewidencję zabytków,
- dane o charakterze katastralnym,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
- charakterystykę zabudowy, dane adresowe,
- charakterystykę infrastruktury drogowej,
- warunki glebowo-rolnicze,
- warunki topograficzne.

Zapraszamy do przeglądania!

Tomice to gmina malowniczo położona na wyrównanych, szerokich garbach Pogórza Wielickiego, porożnicanych siecią wąskich i głębokich dolin, potoków oraz rzeką Skawą. Urzeka krajobrazem, przyrodą oraz licznymi pamiętkami przeszłości. Ludność osiadła zamieszkiwała te tereny już w epoce neolitu, jednak pierwsze pisane wzmianki o miejscowościach gminy Tomice pochodzą z przełomu wieków XIII i XIV. Mieszkańcy wiosek budowali domostwa, kościoły, grody — nie zawsze z trwałych materiałów. Wiele z nich z upływem czasu uległo zniszczeniu. Do dziś pozostały nieliczne, cenne obiekty sakralne i świeckie.

Zabytki stanowią nieodłączny element krajobrazu gminy, pomniki minionych pokoleń, dowód chrześcijańskiej pobożności. Dziś są częścią dziedzictwa kulturowego. Te, które przetrwały powstania, wojny światowe, okupację, zachwycają prostotą oraz różnorodnością form: od wyróżniających się z krajobrazu okazałych drewnianych świątyń, poprzez budynki dworskie, drewniane chałupy, po kapliczki, kamienne figury Świątków, zdobione płaskorzeźbami postumenty, przydrożne krzyże.

Gmina Tomice
gminna ewidencja zabytków

Strona głównaTomiceLgotaRadoczaWitanowiceWoźnikiZygodowice

Zygodowice

Wieś na Pogórzu Wielickim w zachodniej części Płaskowyżu Droboża, od północy graniczącego z Wysoczyzną Spytkową. Wieś od północy i północnego wschodu otoczona jest rozległymi kompleksami Lasu Bachowic i Lasu Tułczyńskiego. Zygodowice położone są na północ od Woźnika i stanowią z nimi jedną parafię. Wieś wzmiankowana przed 1314 r. jako ziemie darowane dworzaninowi Schottonowi. Pierwotnie w dokumentach pojawiają się nazwy "SCHYGOD" i "SCHOTTENHOF". W 1323 r. wieś zostaje sprzedana konwentowi cystersów z Mogiły pod Krakowem, który posiada ją do końca XVIII w. Potem Zygodowice znalazły się w rękach Franciszka Kubarka z Ryczowa.

Miejscowość znana z inicjatyw dla podniesienia cywilizacyjnego poziomu wsi (1823 — szkoła, 1886 — kółko rolnicze, 1945 — orkiestra dęta). Stąd wywodzili się działacze ruchu ludowego: Franciszek Dziobek, Franciszek Świadek, oraz rodzina dr J. Putka. W 1991 r. powstał tu obelisk ku czci lotników USA, których samolot zestrzelono 13.IX.1944 r. Wieś posiada własną orkiestrę dętą z ponad pięćdziesięcioletnią tradycją. Więcej na stronie internetowej Gminy Tomice...

Obiekty zabytkowe w sołectwie Zygodowice

Zygodowice, ul. Główna (skrzyżowanie z ul. Kaniowską). Kaplica murowana w słup, wnekowa, otynkowana i pobielona, zadaszona dwuspadowym daszkiem z blachy... [\[więcej\]](#)

Zygodowice, ul. Główna 65. Budynek drewniany konstrukcji zrębowej, oszalowany, na betonowym fundamencie, częściowo podpiwniczony... [\[więcej\]](#)

Zygodowice, ul. Główna 120. Budynek drewniany konstrukcji zrębowej z malowanymi balami, na kamiennej podmurówce, z dachem dwuspadowym... [\[więcej\]](#)

Zygodowice, ul. Główna 83. Kaplica murowana w słup, wnekowa, otynkowana i pobielona, zadaszona dwuspadowym blaszanym daszkiem... [\[więcej\]](#)

Zygodowice, ul. Główna 119. Budynek murowany, otynkowany, jednokondygnacyjny, z murowanym gankiem wejściowym i dachem dwuspadowym, krytym dachówką... [\[więcej\]](#)

Zygodowice, ul. Dworska 10. Budynek drewniany konstrukcji zrębowej, oszalowany, na betonowej podmurówce, z dachem dwuspadowym (z jaskółką)... [\[więcej\]](#)

Gmina Tomice
gminna ewidencja zabytków

Opis zabytku, fotografiaInne

GEZ 43	Zabytek Dom	Czas powstania ok. 1920 r.
Opis zabytku Budynek drewniany konstrukcji zrębowej, oszalowany, na betonowym fundamencie, częściowo podpiwniczony — w tej części podmurówka z cegły. Dach dwuspadowy, kryty dachówką cementową. Fotografia z widokiem od strony południowej.		Miejscowość Zygodowice
Fotografia 		Adres ul. Główna 65
		Położenie geograficzne N 19 31' 10.7" E 49 56' 38.3"
		 drukuj fiszkę
		 zamknij okno

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK

Priorytet:

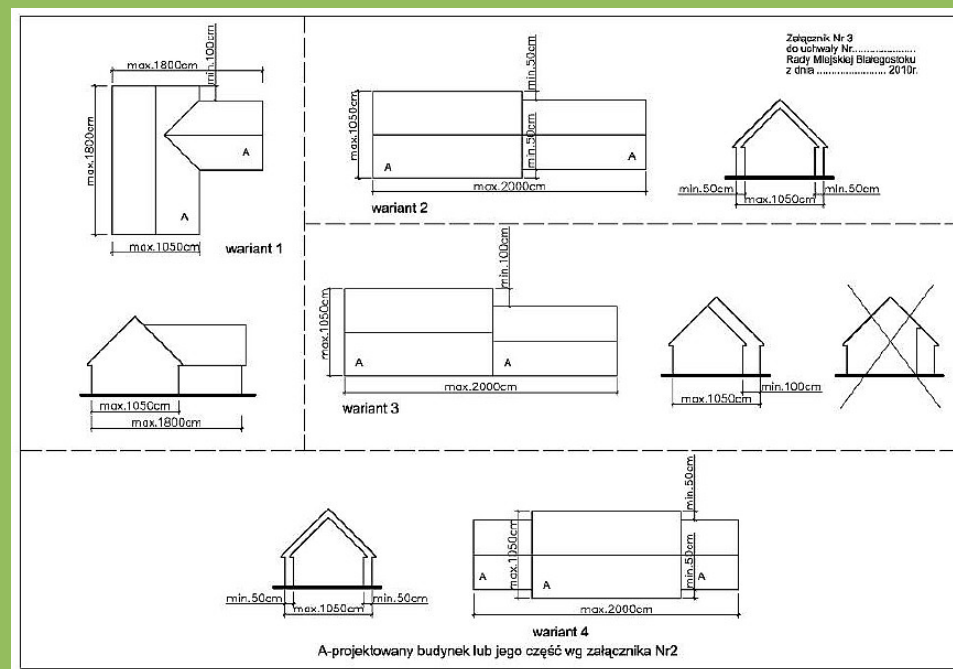
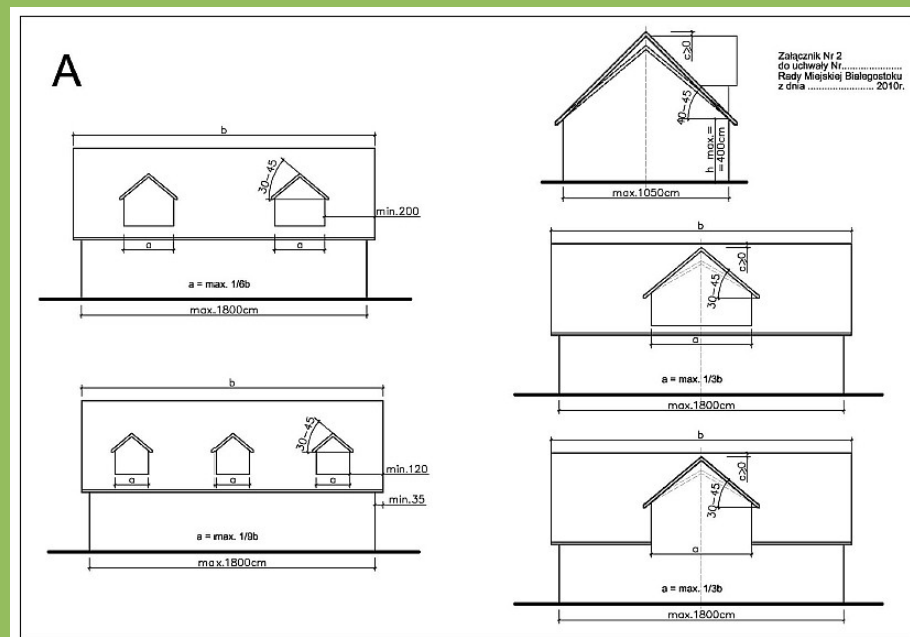
Zwiększenie roli planowania przestrzennego jako narzędzia ochrony dziedzictwa kulturowego

Proponowane działania

1. Stworzenie jednolitej koncepcji zagospodarowania przestrzennego doliny Dłubni.

2. Tworzenie wzorników zalecanych form architektonicznych oraz ściślejsza korelacja planów z gminnymi programami opieki nad zabytkami.

Źródło: Załącznik graficzny nr 2 do Uchwały nr XI/81/11 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Przydworcowe w Białymstoku (rejon ul. Kard. S. Wyszyńskiego i M. Kopernika), Dz. Urz. W. P. nr 146, poz. 1682 z 20.05.11 r.

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK

Priorytet:

Wspieranie aktywności społecznej w zakresie ochrony lokalnego dziedzictwa kulturowego

Proponowane działania

1. Promowanie funkcji społecznego opiekuna zabytków.
2. Wspieranie osób i grup sprawujących społecznie opiekę nad zabytkami małej architektury sakralnej.
3. Promowanie akcji *Ślady przeszłości* – uczniowie adoptują zabytki (projekt Centrum Edukacji Obywatelskiej).
4. Promowanie społecznego dziennikarstwa kulturowego (*Mapa Kultury*, projekt Narodowego Centrum Kultury).
5. Edukacja, przewartościowanie postaw społecznych w stosunku do starych domów i budynków gospodarczych.

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK i RPK

Priorytet:

**Aktywizacja społeczeństwa do
działań mających na celu
ochronę lokalnego dziedzictwa
kulturowego**

Przykłady działań społecznych

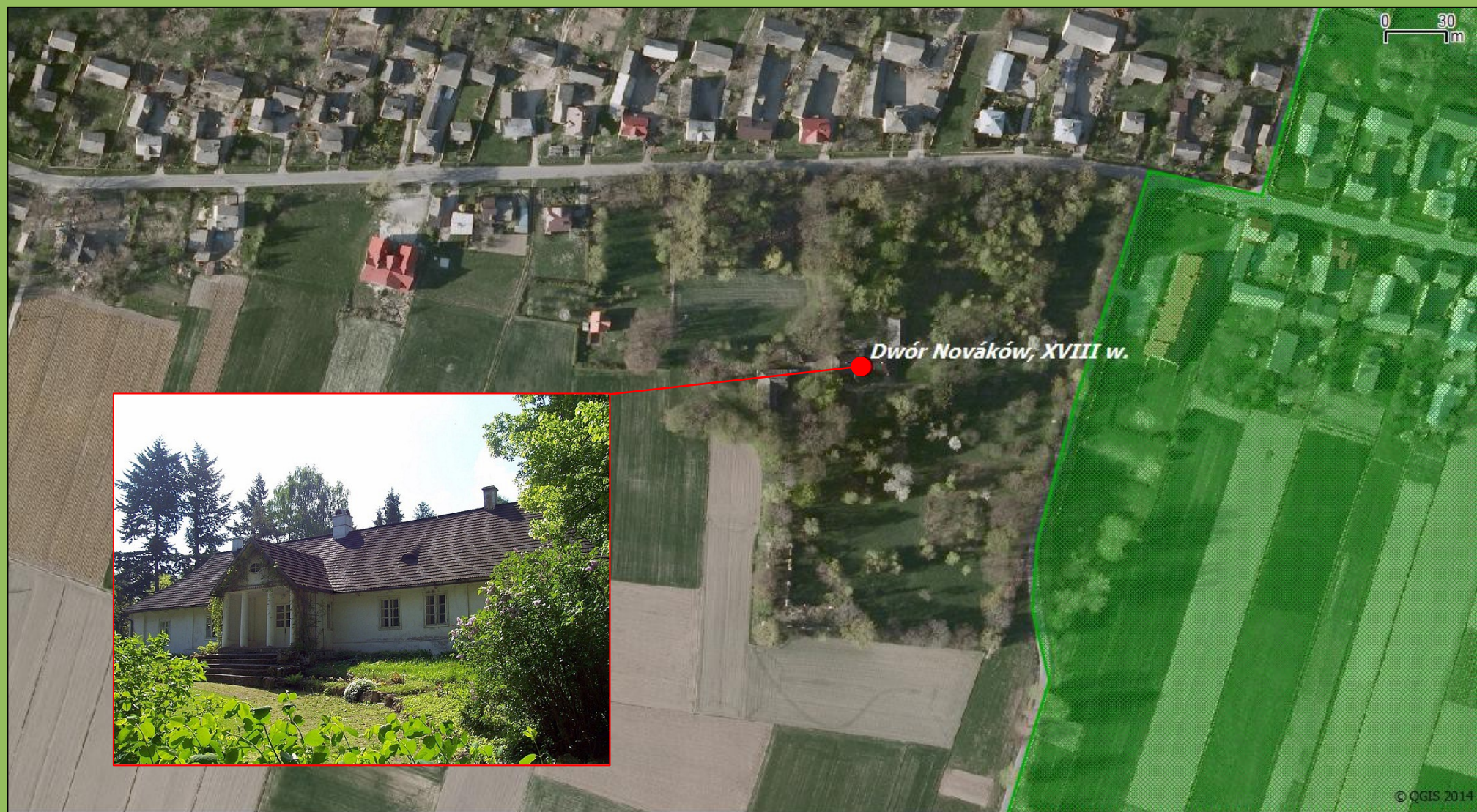
Maszków, kapliczka przy drodze do Iwanowic, 1863 r., fot. Krameko

**Biskupice, kapliczka obok domu nr 76 (ok. 1930 r.),
fot. Krameko**

**Włączenie w granice Parku fragmentów miejscowości
o wysokich walorach kulturowych**

Tarnawa

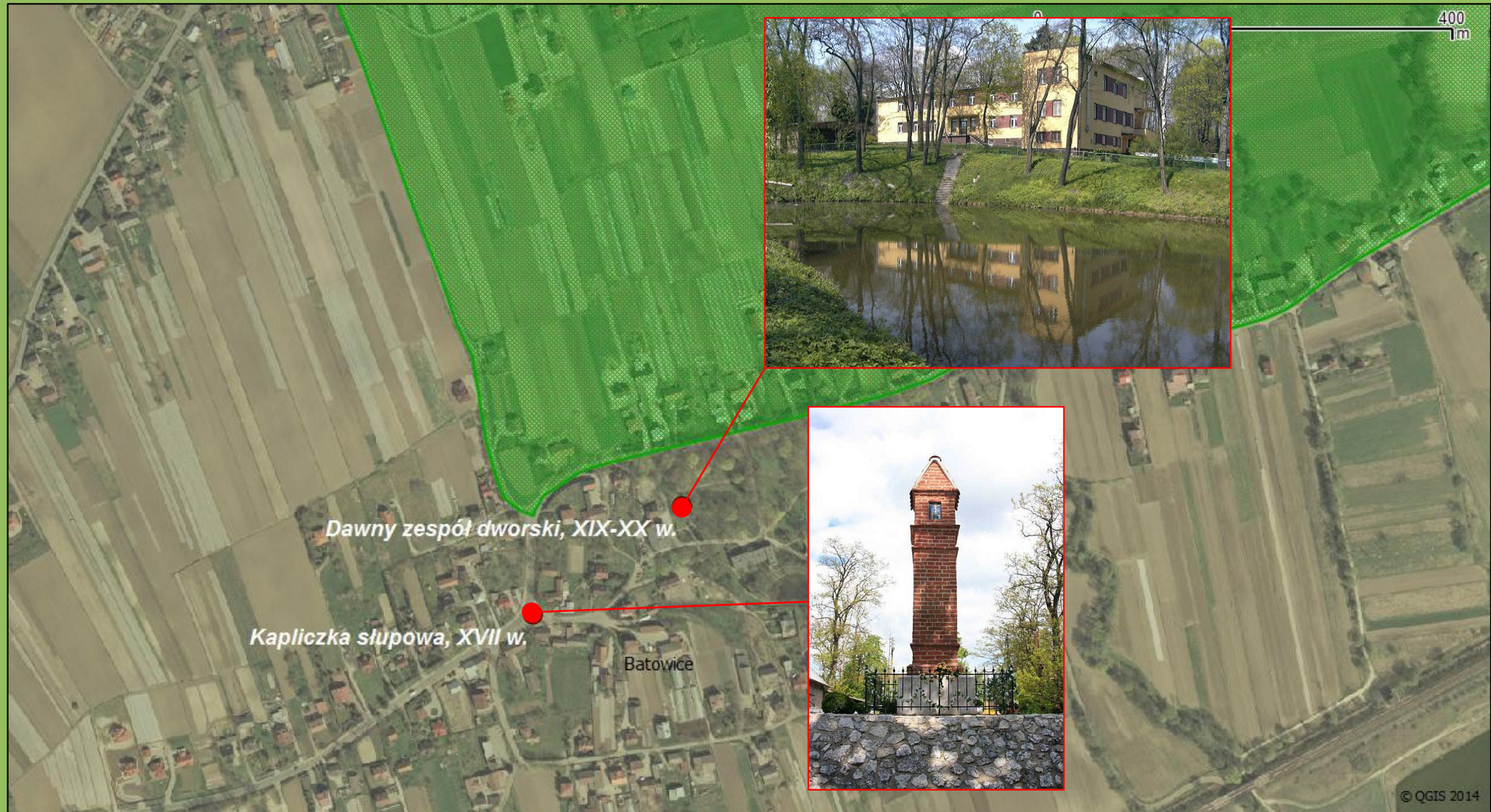
Włączenie w granice Parku fragmentów miejscowości o wysokich walorach kulturowych

Jangrot

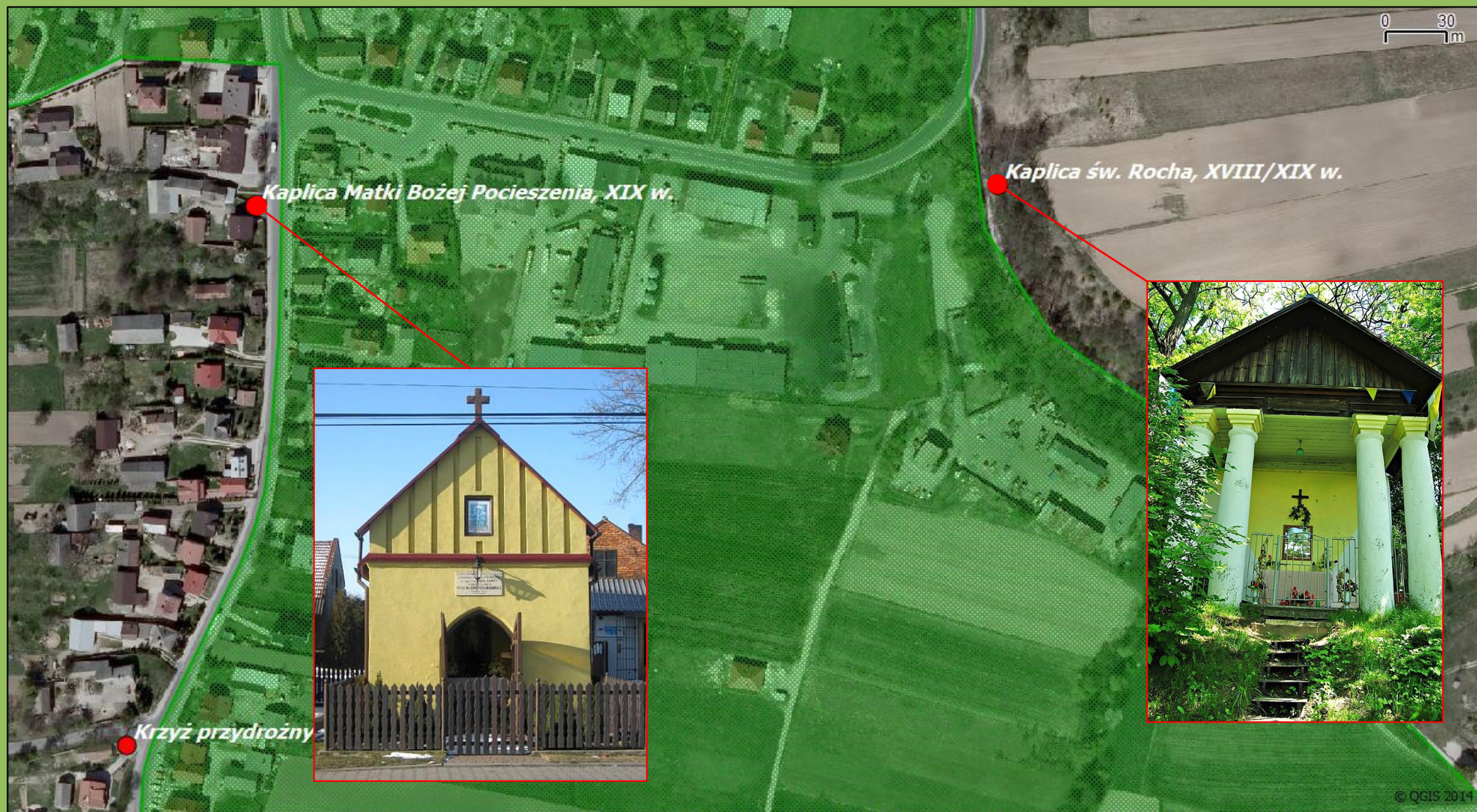
Włączenie w granice Parku fragmentów miejscowości o wysokich walorach kulturowych

Batowice

Włączenie w granice Parku fragmentów miejscowości o wysokich walorach kulturowych

Iwanowice

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK

Priorytet:

Objęcie ochroną wybranych fragmentów krajobrazu kulturowego

Imbramowice-Małyzyce, park kulturowy

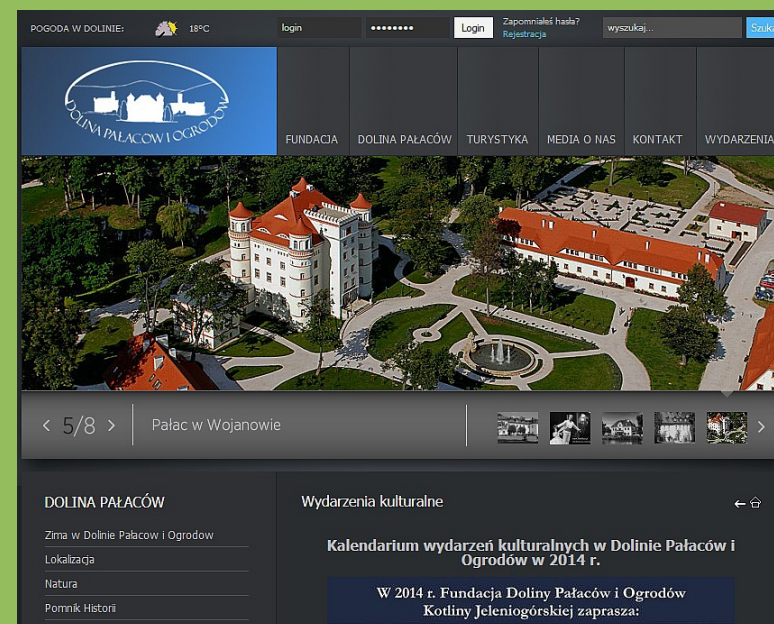
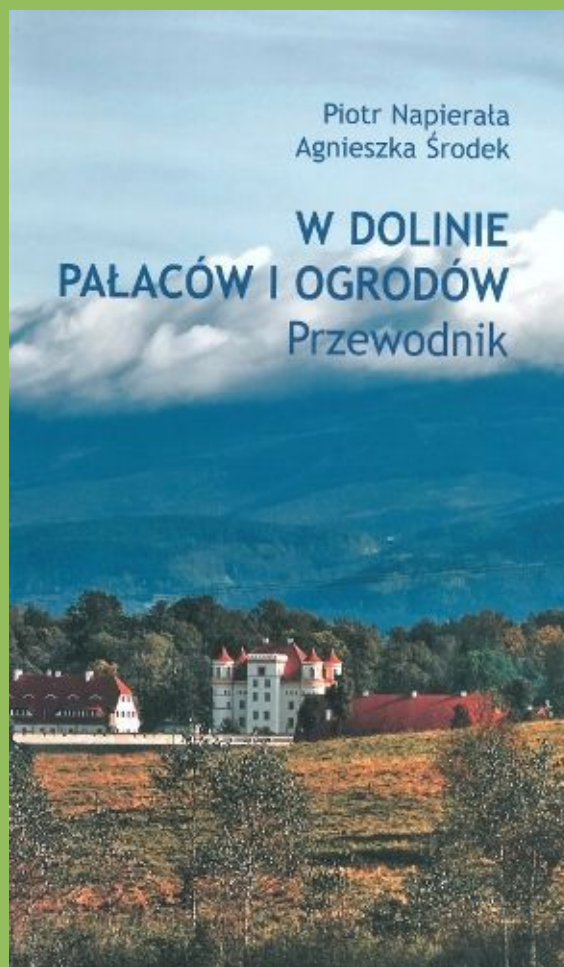
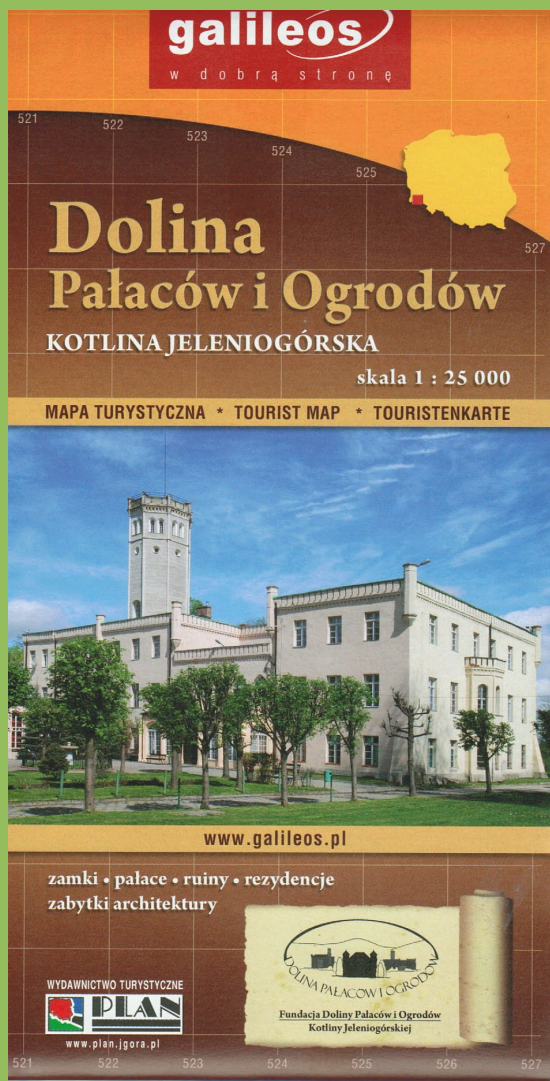

Ochrona dziedzictwa kulturowego DPK i RPK

Priorytet:

Objęcie ochroną wybranych fragmentów krajobrazu kulturowego

Rozwiązanie przykładowe: Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej, utworzony w 2009 r. przez Związek Gmin Karkonoskich na podstawie uchwał rad gmin Mysłakowice i Podgórzyn oraz Rady Miejskiej w Kowarach

Przywrócenie obiektom kultury materialnej utraconych walorów

Zabezpieczenie, renowacja i rewitalizacja pozostałości pałacu w Sieciechowicach wraz z jego otoczeniem w granicach dawnego założenia parkowego; przywrócenie użytkowania zespołu w ramach nowych funkcji

Pałac w Sieciechowicach, 2013, fot. Krameko

Pałac w Sieciechowicach, 2013, fot. Krameko

Pałac w Sieciechowicach, 2013, fot. Krameko

Udostępnienie walorów kulturowych

Proponowana ścieżka edukacyjna Imbramowice – Glanów – Imbramowice (ok. 10 km)

Przystanki ścieżki:

- 1 - Wczesnośredniowieczne grodzisko w Zagórowej. 2 - Dwór w Glanowie. 3 - Droga do Imbramowic.
4 - Stary cmentarz w Imbramowicach. 5 - Zespół kościoła par. pw. św. Benedykta.

Udostępnienie walorów kulturowych

Proponowana ścieżka edukacyjna Imbramowice – Ściborzycze – Imbramowice (ok. 6 km)

Przystanki ścieżki: 1 - Biały Domek. 2 - Kapliczka przydrożna z XVIII w. 3 - Figura św. Jana Nepomucena. 4 - Klasztor Norbertanek. 5 - Młynówka w Małyszycach. 6 - Młyn w Małyszycach. 7- Dom nr 27 w Ściborzycach. 8 - Pałac w Ściborzycach.

Udostępnianie Parku dla celów edukacyjnych, turystycznych i rekreacyjnych

Mocne strony

1. Dobra dostępność komunikacyjna.
2. Sieć znakowanych szlaków pieszych (około 52 km) i rowerowych (ok. 46 km).
3. Szlaki kulturowe i tematyczne, w tym Szlak Architektury Drewnianej w Małopolsce (kościół w Iwanowicach oraz dwór i spichlerz w Glanowie), szlak Małopolska Romańska (kościół w Wysocicach) oraz Droga św. Jakuba (etap Więclawice – Kraków).
4. Dobrze rozwinięty system podstawowej informacji turystycznej.

Fot. Kr

Udostępnianie Parku dla celów edukacyjnych, turystycznych i rekreacyjnych

Słabe strony

1. Brak zagospodarowanych parkingów i miejsc postoj.
2. Słabo rozwinięta baza noclegowa.
3. Brak obiektów małej architektury turystycznej przy szlakach pieszych i rowerowych.
4. Brak oznakowanych ścieżek i punktów edukacyjnych.
5. Źródło Jordan: zły stan techniczny ogrodzenia, słabo oznakowane dojście, brak pełnego uzgodnienia zasad dostępu z właścicielem gruntu.
6. Braki w infrastrukturze informacyjnej (młyny, zespół klasztorny w Imbramowicach, dawny zespół dworski w Sieciechowicach, grodziska w Zagórowej i Maszycach. Brak informacji o dniach i godzinach otwarcia muzeów w Imbramowicach i Iwanowicach).
7. Brak oznakowania punktów widokowych oraz tras o charakterze krajobrazowym (ciągów widokowych).

Fot. Kr.